

Аннотации:

Розглянута проблема конфліктності підлітків

Описание: Проблема конфліктності підлітків / О.О. Шеремет. С. О. Моїсеєнко // «Донбаський державний педагогічний університет» Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання . Збірник наукових праць VI Міжнародної науково-практичної конференції 13-14 травня 2020 року. Краматорськ ДДМА 2020 р., - С. 215 – 221.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХО-ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

УДК 159.9.07

С.О. Моїсеєнко

*Луганський обласний центр соціальної
реабілітації дітей з інвалідністю "Відродження"
(м.Кремінна, Україна)*

О.О. Шеремет

*Луганський Національний
університет імені Тараса Шевченка
(м. Старобільськ, Україна)*

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТНОСТІ ПІДЛІТКІВ

S.O. Moiseienko

*Lugansk Regional Social Center of
Rehabilitation of Children with Disabilities "Vidrodzhennia"
(m. Kreminna, Ukraine)*

O.O. Sheremet

*Luhansk Taras Shevchenko
National University
(m. Starobilsk, Ukraine)*

ANALYSIS OF ADOLESCENT CONFLICTNESS

Анотація. У статті розглянуті теоретичні обґрунтування необхідності дослідження конфліктності, та її вплив на особистісну та соціальну сфери життя підлітків. Практична значимість полягає в підборі діагностичного інструменту для профілактичної роботи. Обґрунтована необхідність створення методичних рекомендацій щодо подолання негативного впливу індивідуально-психологічних чинників на конфліктність.

Ключові слова: конфліктність, особистість, підлітки, суспільство, міжособистісні відносини, соціалізація.

Annotation. S.O. Moiseienko O.O. Sheremet. Analysis of adolescent conflictness. The article deals with the theoretical substantiation of the necessity to study conflict and its impact on the personal and social spheres of adolescent life. Practical importance lies in the selection of a diagnostic tool that can be used by psychologists and educators in their work with adolescents. The article grounds the necessity to create methodological recommendations to overcome the negative impact of adolescent conflict factors.

Keywords: conflictness, personality, adolescents, society, interpersonal relations, socialization.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Необхідність дослідження проблеми

конфлікту визначається реаліями сучасного суспільства, в якому є тенденція до посилення напруженості, спостерігається зростання конфліктів у всіх сферах соціальної взаємодії. Соціальне благополуччя суспільства на різних рівнях його організації впливає на прояв конфліктності у взаєминах всіх його членів і, зокрема, підлітків, які здійснюють пошук способів «дорослої поведінки». Вікові особливості пубертатного періоду, зумовлені індивідуально-психологічними факторами, а також недолік соціальних умінь і навичок сприяють, в більшості дітей підліткового віку, підвищенню агресивності і конфліктності. Є труднощі в спілкуванні, як з дорослими, так і зі своїми однолітками, друзями, однокласниками. Конфлікти виникають не тільки з іншими членами суспільства, в якому знаходиться підліток день у день, але і з самим собою, що не менш серйозно. Всі ці явища обумовлені певною специфікою перехідного віку, яка тягне за собою різноманітні зміни. У зв'язку з цим актуальним є питання впливу індивідуально-психологічних чинників виникнення на конфліктність підлітків, яке дозволяє розкрити глибинні основи конфліктної поведінки, займає важливе місце в дослідженні конфлікту.

Незважаючи на те, що підлітковий вік в психології ХХ століття вивчався досить докладно, сучасні підлітки відрізняються від однолітків попередніх поколінь рядом індивідуально та соціально-психологічних особливостей. Вирішальний вплив на конфліктну поведінку підлітка надають його потреби, установки, звички, спосіб мислення, психологічні властивості, досвід вирішення проблем і моделі поведінки. Одним з психологічних властивостей особистості є конфліктність. «Конфліктність - запальність, дратівливість, висока готовність вступити в конфлікт, агресивно-оборонний стиль поведінки» [1], тому для підлітка конфліктність є «захисним механізмом»

Аналізостанніхдосліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Різні аспекти установки поведінки підлітків в конфлікті і їх діяльності, представлені в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Труднощі міжособистісної взаємодії підлітків розглянуті в працях багатьох дослідників (Б. Ананьева, Л.І. Божович, Л.С. Виготського, І.Ю. Кулагіна, О. М. Леонтьєва, А.М. Прихожан, Х. Ремшміда, Л.М. Семенюк, Д.І. Фельдштейна, Д. Б. Ельконіна та ін.). Дослідження конфліктів і конфліктної поведінки авторів (А. Анцупова, В.М. Афонькової, Ф.М. Бородкіна, М.М. Главатских, Н.В. Гришиної, В.І. Журавльова, Н.У. Заїченко, Н. М. Коряк, Н.І. Леонова, А.А. Реана, Б.І. Хасана, А.І. Шипілова), дозволили розглянути різні погляди на природу конфлікту, його соціальну роль. Їх дослідження дали визначення, описали їх види, виділили закономірності виникнення і розрешення. Дослідження установки і розуміння механізмів її впливу на поведінку людини розглядали ряд дослідників (А.Г. Асмолов, І.Т. Бжалава, А.А. Девяткин, Ш.А. Надірашвілі, Д.Н. Узнадзе, Ш.Н. Чхартшвілі, А.Е. Шерозія). В їх роботах дано різноманітне визначення установки, описані їх види, функціональне значення[2].

Поряд з соціальними факторами і недоліком компетентності в спілкуванні, міжособистісні конфлікти підлітків обумовлені особистісними детермінантами, як специфікою вікової кризи[8]. Багато зарубіжних та вітчизняних психологів, відзначають вплив індивідуально-психологічних факторів на кризовість перехідного періоду, виділяють різні труднощі в міжособистісній взаємодії підлітків (Г. Андреева, С.Л. Беличева, П.П. Блонський, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, Т. В. Драгунова, Е.І. Киршбаум, І.С. Кон, К. М. Поліванова, Д.І. Фельдштейн, Д.Б. Ельконін, Е. Еріксон та ін.). Незважаючи на розбіжності в підходах до змісту підліткового віку, психологи однак в тому, що конфлікти цього періоду і їх вирішення або невирішення роблять значний вплив на формування особистості і її соціалізацію[5].

Однозначно можна сказати, що явища підліткової конфліктності неминучі. Таким чином, по-перше, загальноприйнятою є думка про об'єктивну основу підліткової конфліктності, а, по-друге, конфлікт серед підлітків можна вважати ситуацією особистісного розвитку, пов'язаного з переоцінкою загальноприйнятих цінностей.

У той же час на сучасному етапі загальновизнаною стає ідея про те, що конфлікти

відіграють визначальну роль у розвитку особистості підлітка[6]. Тільки сильна особистість, здатна конструктивно вирішувати конфлікти, а не уникати їх, готова жити і працювати в безперервно мінливому світі, здатна сміливо розробляти власні стратегії поведінки, самостійно і нетрадиційно мислити, здійснювати моральний вибір і нести за нього відповідальність перед собою і суспільством.

Однією з актуальних проблем сучасного суспільства є зростання агресивно-конфліктних настроїв в підлітковому середовищі. Сучасний світ складається в умовах загострення соціальних суперечностей, зростання нестабільності і напруженості суспільних процесів, що характеризуються підвищеною конфліктністю міжособистісних відносин. За останні роки різко збільшився відсоток злочинності, що здійснюється підлітками. Підлітковий вік - це етап онтогенезу, який знаходиться між дитинством і дорослістю, що є одним з найскладніших дитячих вікових груп[8].

У підлітковому віці серйозно змінюються діяльність підлітка, спілкування, оточення, що, в свою чергу, призводить до перебудови психіки, появи нових форм взаємодії з однолітками і дорослими. Підліток гостро переживає все, що з ним відбувається. І ці переживання видаються йому унікальними, неповторними. Підліток прагне осмислити свої домагання на визнання, оцінити себе як дорослу людину, переосмислити для себе своє минуле, спланувати майбутнє, зайняти місце в соціальному просторі, осмислити свої права і обов'язки.

Підліток порівнює себе з однолітками і дорослими; у нього змінюється соціальний статус, позиція, положення в колективі, до нього починають пред'являти більш серйозні вимоги батьки. Тобто в підлітковому віці через складність і суперечність особливостей дорослих дітей, внутрішніх і зовнішніх умов їх розвитку можуть виникати ситуації, які порушують нормальний хід особистісного становлення, створюючи передумови для виникнення конфліктних ситуацій і проявів агресивності[9].

Проблема конфліктності підлітків стає в даний час все більш актуальною. Стресовий характер сучасної ситуації розвитку суспільства, підвищене навантаження на підлітків в навчально-виховному процесі, зростання рівня агресії соціального оточення провокують підлітків на неадекватні шляхи вирішення власних проблем[6]. Кризовий характер підліткового віку і неувага дорослих до проблем підлітків призводять до того, що вони не в змозі подолати проблему конфліктності самі. З цієї причини зниження рівня конфліктності і підвищення соціальної адаптованості особистості є однією з важливих задач сучасності[3].

Відмова від вирішення цього завдання в підлітковому віці може призвести до серйозних особистісних проблем в подальшому. Підлітковий вік є найбільш сприятливим для розвитку навичок взаємодії з оточуючими. Конфліктна поведінка підлітка значно звужує коло ситуацій, в яких він може отримати позитивний досвід соціальної взаємодії. Отримання негативного досвіду може бути небезпечним, перш за все, тим, що веде до соціальної ізоляції підлітка, а в подальшому і до його дезадаптації.

Ще одна небезпека конфліктної поведінки підлітків полягає в тому, що вона, розвиваючись, переростає в агресивну, а потім і в девіантну поведінку, яка піддається корекції значно важче. Відповідно, профілактика конфліктної поведінки в підлітковому віці є однією з важливих умов розвитку особистості підлітка[4].

Мета дослідження: вивчити та дослідити індивідуально-психологічні чинники конфліктності підлітків.

Завдання дослідження: узагальнення даних літературних джерел, що стосуються питання конфліктності підлітків та чинників, які на неї впливають.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здатність будувати конструктивні відносини з оточуючими і ефективно вирішувати проблеми є важливим показником розвитку особистості[7]. Характерні для кожної людини способи поведінки в конфліктних ситуаціях починають складатися на ранніх етапах становлення особистості, в процесі активного освоєння дитиною навколишньої дійсності, його включення в широку

систему соціальних відносин, усвідомлення себе і свого місця в ній.

Особливої уваги потребують школярі пубертатного віку, які в силу своїх індивідуальних психологічних і фізіологічних особливостей відчувають комунікативні та особистісні проблеми і потребують додаткової підтримки.

В даний час перед освітою поставлено нові цілі і завдання - формування особистості громадянина демократичного правового суспільства. Всі якості громадянина (активність, толерантність, здатність до самовизначення і т.д.) пов'язані з функціонуванням певних психологічних механізмів особистості як суб'єкта власної життєдіяльності і суспільного життя.

Особливо важливим з цієї точки зору є підлітковий вік як найбільш складний, суперечливий і тому - найбільш конфліктний. Придбаний підлітком досвід успішного або неуспішного спілкування служить підставою для засвоєння різних по конструктивності способів вирішення конфліктних ситуацій.

Підлітковий вік - найважчий з усіх дитячих вікових груп, що представляє собою період становлення особистості. Разом з тим, це найвідповідальніший період, тому що саме в цей період закладаються основи моральності, формуються соціальні установки, ставлення до себе, до людей, до суспільства[10]. Крім того, в цьому віці стабілізуються риси характеру та основні форми міжособистісної поведінки.

Враховуючи теоретичний аналіз проблеми конфліктності в науковій літературі, та за допомогою емпіричного дослідження, визначивши ступінь впливу індивідуально-психологічних чинників на конфліктність сучасного підлітка, буде можливим розробити методичні рекомендації щодо профілактики конфліктності підлітків. Практична значимість яких полягає в підборі діагностичного інструменту, який може бути використаний психологом в роботі з підлітками, та методичних рекомендацій щодо профілактики конфліктності. У перспективі дослідження може бути розширено серед дітей молодшого шкільного віку, адже особистісні якості, індивідуально-психологічні особливості особистості, навички спілкування та взаємодії в соціумі починають закладатися задовго до підліткового віку, а саме у початковій школі.

Література

1. Долгая Н.А. Социально-педагогическая адаптация подростков в условиях кадетского корпуса // Известия Дагестанского государственного педагогического университета. Психолого-педагогические науки. – Махачкала, 2011 - № 4.
2. Научная электронная библиотека диссертаций и авторефератов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/osobennosti-povedeniya-podrostkov-imeyushchikh-ustanovki-na-konflikt#ixzz5ZTITHf9c>
3. Конфликтные дети / Под ред. Е.О. Смирновой, В. М. Холмогоровой. -М.: ЭКСМО, 2010.
4. Козырев, Г.И. Введение в конфликтологию: Учеб. Пособие для студ. Высш. Учеб. Заведений.- М. :Гуманит. Изд. Центр Владос, 2011.
5. Черанева, Е.К. Особенности конфликтного поведения подростков разного социометрического статуса в ученической группе // Вестник Вятского государственного гуманитарного университета - Т. 1, №3, 2008.
6. Леонов Н.И. Психология конфликтного поведения. Дис. .докт. психол. наук. Ярославль, 2001.
7. Психология развития. / Под ред. Марцинковской Т. Д. — М.: Академия, 2001г. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога. — Кн. 1: Система работы психолога с детьми разного возраста. — М.: Просвещение, 2007г.
8. Черанева, Е.К. Особенности конфликтного поведения подростков разного социометрического статуса в ученической группе // Вестник Вятского государственного гуманитарного университета - Т. 1, №3, 2008.
9. Абрамова Г.С. Возрастная психология / Г.С. Абрамова. - М.: Альма Матер, 2006.
10. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений. Киев: Лыбидь, 1990.

References

1. Dolgaâ N.A. Social'no-pedagogičeskaâ adaptaciâ podrostkovvusloviâh kadetskogokorpusa // Izvestiâ Dagestanskogogosudarstvennogopedagogičeskogouniversiteta. Psihologo-pedagogičeskienauki. – Mahačkala, 2011 - # 4.
2. Naučnaâelektronnaâbibliotekadissertacijavtoreferatov [Elektronnijresurs]. – Režimdostupu: <http://www.dissercat.com/content/osobennosti-povedeniya-podrostkov-imeyushchikh-ustanovki-na-konflikt#ixzz5ZTITHf9c>
3. Konfliktnyedeti / Pod red. E.O. Smirnovoj, V. M. Holmogorovoj. -M.: ÈKSMO, 2010.
4. Kozyrev, G.I. Vvedenie v konfliktologiiû: Učeb. Posobiedlâ stud. Vysš. Učeb. Zavedenij.- M. :Gumanit. Izd. CentrVlados, 2011.
5. Čeraneva, E.K. Osobnostikonfliktnogopovedeniâpodrostkovraznogosociometričeskogostatusa v učeničeskogruppe // VestnikVâtskogogosudarstvennogogumanitarnogouniversiteta - T. 1, #3, 2008.
6. Leonov N.I. Psihologiâkonfliktnogopovedeniâ. Dis. .dokt. psihol. nauk. Âroslavl', 2001.
7. Psihologiârazvitiâ. / Pod red. Marcinkovskoj T. D. — M.: Akademiâ, 2001g. Rogov E. I. Nastol'naâknigapraktičeskogopsihologa. — Kn. 1: Sistema rabotypsihologa s det'miraznogovozrasta. — M.: Prosvešenie, 2007g.
8. Čeraneva, E.K. Osobnostikonfliktnogopovedeniâpodrostkovraznogosociometričeskogostatusa v učeničeskogruppe // VestnikVâtskogogosudarstvennogogumanitarnogouniversiteta - T. 1, #3, 2008.
9. Abramova G.S. Vozrastnaâpsihologiâ / G.S. Abramova. - M.: Al'ma Mater, 2006.
10. Obozov H.H. Psihologiâmežličnostnyhotnošenij. Kiev: Lybid', 1990.